

Tanıtım

Tema: **Anlam Arayışı**

Konu: **Hikâye (Öykü)**

Alt Konu: **Anlatım Biçimleri, Düşünceyi Geliştirme Yolları, Anlatım Teknikleri**

Anahtar Kavramlar: Devinim, İzlenim, Öznel yargı, Nesnel yargı, Somutlama

Hikâye (Öykü)

Anlatım Biçimleri

- Bir düşünceyi, duyguyu, olayı sözlü veya yazılı ifade etmeye anlatım denir.
- Her anlatım farklı bir amaca yönelik oluşturulduğundan anlatımın amacına göre de başvurulan anlatım biçimleri vardır. Bu anlatım biçimleri şunlardır:

Öyküleme (Öyküleyici Anlatım)

- Amaç, okuyucu bir olay içerisinde yaşatmaktır.
- Devinim (hareketlilik) söz konusudur.
- Olaya dayalı (anlatmaya bağlı) metinlerde kullanılır.
- Olay akışı vardır, bir hikâye veya romandan alınmış izlenimi oluşturur.
- Genellikle haber kipleriyle çekimlenmiş (aldı, gitmiş, anlatır...) eylemler kullanılır.

Betimleme (Betimleyici Anlatım)

- Betimleme, varlıkların özelliklerini aktarıp göz önünde canlandırma işlemidir.
- Bu anlatım biçiminde aslanan görselliklerdir.
- Sözcüklerle resim çizme sanatıdır.
- İzlenimler, öznel ya da nesnel biçimde aktarılabilir.
- Betimlemede hareketlilik unsuru sadece doğadaki eylemler için geçerlidir.

! Önemli

Nesnel betimleme paragrafları **açıklayıcı betimleme**, öznel betimleme paragrafları ise **sanatsal (izlenimsel) betimleme** olarak verilmektedir.

Tartışma (Tartışmacı Anlatım)

- Amaç, okuyucunun herhangi bir konudaki fikrini değiştirmektir.
- Düşünce yazılarında kullanılır.
- Bu teknikte yazılmış metinlerde içten bir üslup vardır, "bençe, bana göre" gibi öznel yargı bildiren cümlelere sıkça yer verilir.

Açıklama (Açıklayıcı Anlatım)

- Herhangi bir konuda bilgi vermek, açıklama yapmak amacıyla oluşturulan metinlerdir.
- Açık, anlaşılır bir dil kullanılır.
- Genellikle nesnel yargı bildiren cümleler kullanılır.
- Öğreticiliğin esas alındığı anlatım biçimidir.

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Tanımlama

- Bir varlığı, kavramı temel nitelikleriyle aktarmaktır.
- "Bu nedir, kimdir?" gibi sorulara yanıt veren cümlelerdir.
- Tanımlama cümleleri öznel veya nesnel olabilir.
- Tanım cümleleri "...denir" ya da "...dır" şeklindeki ifadelerle biter.

 Örneğin

Proteinlerin en küçük yapı taşı aminoasit denir. Amino asitler, vücuttaki proteinlerin, hormonların ve nörotransmitterlerin sentezlenebilmesi için hayati önem içeren birimlerdir.

(Tanımlamalardan yararlanılmıştır.)

Örnekleme

- Soyut kavramların somutlanması, belirgin hâle getirilmesi esastır.
- Yazının anlaşılmasını kolaylaştıran bir tekniktir.
- Örneklendirmeye daha çok paragrafın gelişme bölümünde yer verilir.

Karşılaştırma

- İki farklı konu, durum, kavram arasındaki benzerliklerin veya farklılıkların ortaya konmasıdır.
- Amaç, düşüncenin daha inandırıcı olmasını sağlamaktır.
- "oysa, ise, en" gibi bağlaçlar kullanılır.

Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)

- Anlatımı daha güçlü kılmak için alanında uzman bir kişinin sözüne, eserinden bir parçaya yer vermektir.

 Önemli

Tanık gösterilen kişinin sözü alınmaz da sadece parçada ismine yer verilirse bu örneklendirme olur.

Sayısal Verilerden Yaralanma

- Düşünceyi inandırıcı kılabilmek için istatistiksel bilgilerden yararlanmaktır.
- Bu bilgilerin bilimsel ve objektif olması önemlidir.

 Örneğin

Türkiye nüfusu, 85 milyon 279 bin 553 kişi oldu. Türkiye'de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 599 bin 280 kişi artarak 85 milyon 279 bin 553 kişiye ulaştı. Erkek nüfus 42 milyon 704 bin 112 kişi olurken kadın nüfus 42 milyon 575 bin 441 kişi oldu.

(Sayısal verilerden yararlanılmıştır.)

 Örnek 1

Estetik, eski Yunanca bir kelime olan "aisthesis" kelimesinden gelmektedir. Estetik, algılamak ya da uymak anlamlarına gelen bir kavramdır. Felsefede "Aristoteles, Platon ve Leonardo Vinci" bu kavramla ilgilenmiştir. Tüm unsurlar bir araya geldiğinde estetik bir güzellik ortaya çıktığını savunan Aristoteles, estetiği bir matematik olarak görür ve orantının, uyumun ve simetrisinin de önemli olduğunu savunur.

Bu parçadaki altı çizili ifadeyle aşağıdakilerden hangisine gönderme yapılmıştır?

- A) Açıklamaya
- B) Örnekleme
- D) Tanık göstermeye
- D) Tanımlamaya
- E) Karşılaştırmaya

Parçada estetik kavramı ele alınmış ve "Aristoteles, Platon, Vinci" gibi kişiler, bu kavramla ilgilenenlere örnek olarak verilmiş; somutlamaya gidilmiştir.

Cevap B

 Çıkmış Soru 1

Bergson'a göre "Bellek bazı deneyimlerin, bilincimizin bir parçası hâline gelmesidir." Ancak burada söz konusu bütüncül, tek bir bellek değildir. Bergson iki tür bellek üzerinde durur; ilki alışkanlıklarımız sonucu oluşan bellektir. Özünde şeyleri tekrarlamak yatar; tekrarlama alışkanlığını bırakırsak bellek zayıflar. İkinci tür bellek ise geçmişin hatırlanmasıyla ilgilidir. Bu iki tür belleğe bakıldığında ikincisinin birincisinden farklı olarak zihinsel bir işleyişe sahip olduğunu görürüz.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Öneride bulunma
- B) Koşul öne sürme
- C) Karşılaştırma
- D) Açıklama
- E) Tanımlama

(2023 TYT)

Parçadaki "tekrarlama alışkanlığını bırakırsak bellek zayıflar" yargısı, "koşul öne sürmeyi"; "ikincisinin birincisinden farklı olarak" yargısı, "karşılaştırma"yı; parçanın geneli bilgi verdiği için parça "açıklama"yı; "bellek bazı deneyimlerin, bilincimizin bir parçası hâline gelmesidir." yargısı da "tanımlama"yı örneklendirir. Parçada öneride bulunulmamıştır.

Cevap A

Etkinlik-1

1. **3-2-1 Tekniği** Konuya ilişkin öğrendiğiniz bilgi, kavram, ayrıntı ve yorumlarınızı yazarak tablodaki boşlukları doldurunuz.

3	Öğrendiğim 3 şey: 3. <i>Betimlemede ayrıntıların, tasvirlerin ön planda olduğu</i> 2. <i>Bilimsel veri olmadan sayısal verilerden yararlanmanın gerçekleşmediği</i> 1. <i>Öyküleme paragraflarının öykü ve romandan birer kesit sunması</i>
2	İlgimi çeken ve daha fazla öğrenmek istediğim 2 şey: 2. <i>Tartışma paragraflarının kişilerin görüşlerini değiştirip değiştirmediği</i> 1. <i>Örneklemlerin hangi metinlerde kullanıldığı</i>
1	Anlamakta zorlandığım 1 şey: 1. <i>Tartışma ve açıklama biçimlerinin farkı</i>

2. Aşağıdaki metinlerle verilen düşünceyi geliştirme yollarını eşleştiriniz.

1. Kent ve çevre sorunları, bir kentin yaşanabilirliğinin temel faktörüdür. Her konuda olduğu gibi bu konuda da temel aktör insandır. Çevrenin yaşanabilir veya yaşanamaz hâle gelmesi, bireylerin duyarlılığıyla ilgilidir. Sağlıklı bir çevrede yaşamak için tüm fertlere düşen görevler vardır. Bu aslında bir toplumsal duyarlılıktır.

2. Toplumda, her insanın bir hedefi olmalıdır. Kişiyi toplumda mutlu eden, başarılı olmasıdır. İnsanı insan kılan onun üretme eylemidir. Bunun için Necip Fazıl, "Tomurcuk derdinde olmayan ağaç, odundur." der.

3. Önceleri aileler sevgi yuvası olarak kabul edilirken günümüzde psikolojideki yeni teorilerle aile güven yuvası olarak kabul ediliyor. Evin sığınak olması, güvenli alan olması oldukça önemli. Güven olabilmesi için korkunun olmaması lazım, korkunun olmaması için de sevgi gerekli.

4. Okuduğum her şiir, bana ayrı bir pencere açar. Umuda, geleceğe, huzura dair... Hepsinde kendimden bir şeyler bulurum. Hepsinde bende iz bırakır. Ama bazıları var ki...

1 a. Tanımlama

3 b. Karşılaştırma

2 c. Alıntı yapma

4 c. Örnek verme

Örnek 2

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde hâlâ karıncılar gezer. Hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e inecek yolcuları düşündüğüm yalnız bu yazıyı yazarken oldu...

Bu parçada örneklendirilen anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öyküleme B) Betimleme D) Tartışma
D) Örnekleme E) Karşılaştırma

Öncüldeki parçada izlenimler aktarıldığından betimleme anlatım biçimi kullanılmıştır.

Cevap B

Anlatım Teknikleri (İlkeleri)

Açıklık

- Anlatımın tek bir yargıyı ifade etmesidir, anlatımdan herkesin aynı şeyi anlamasıdır.

Duruluk

- Anlatımda gereksiz sözcük bulunmamasıdır. Aynı anlamı veren sözcüklerin bir arada kullanılması anlatımı bozar.

Tutarlılık

- Anlatımın duygusal ve düşünsel çelişkiler içermemesi, mantık kurallarına uygun olmasıdır.

Özgünlük

- Anlatımın, düşüncenin başka bir anlatıma veya düşünceye benzememesi, orijinal, tek olmasıdır.

Örneğin

Çocuk merdivenlerden aşağı bir hızla indi.

Bu cümle, duru bir cümle değildir; "aşağı" sözcüğü gereksiz kullanıldığı için cümle duru bir cümle değildir.

Kütüphaneye gittiğini duydum.

Bu cümle açık bir cümle değildir, cümleden iki anlam çıkmaktadır. (Senin kütüphaneye gittiğini duydum, onun kütüphaneye gittiğini duydum.)

Önemli

Öyküleme, betimleme gibi anlatım biçimlerinin yanı sıra "olay, fikir, açıklama, çözümlenme paragrafı, düşsel, mizahi paragraf türleri de bulunmaktadır.

Bir zaman karanlık sulara öylece bakakaldı. Biraz önce batan geminin titreşim halkaları hâlâ sahilin taş duvarlarına vurmaktaydı. Daha önce hiç böyle bir deniz canavarı görünmemişti. Canavarların gerçek olabileceğine hiç inanmamıştı. Oysa şimdi gökyüzü yeşil, deniz kara, kuşlar karada...

Düşsel Paragraf

"Evet, her şey çürüyor, demek biz de çürüyeceğiz." diye düşündü. Demek ki kendisi de çürüyecekti. Böyle hiçbir sadet görmeden, hiçbir şey yapma imkânı bulmadan, saadetten mahrum...

Çözümlenme Paragrafı

Toplum olarak güzellik duygumuzu, estetik hazlarımızdan pek çoğunu kaybettik. Güzellikleri kaybede kaybede çirkinlikleri normal karşılayan bir toplum hâline geldik. Estetikten yoksun inşa edilen anıtlar, köprüler, çeşitli yapılar güzellik duygumuzu yitirdiğimizi anlatmaya yetiyor.

Fikir Paragrafı

Örnek 3

Herkeste bir sosyal medya çılgınlığı türemiş, ortaya çıkmış durumda. Bazı kavramların sosyal medya yüzünden içi tamamen boşalmış. Dikkatimi en çok çeken şey de "paylaş" kavramı. Kavramın içi tamamen boşaltılmış.

Bu parçada altı çizili sözde aşağıdaki anlatım ilkelerinden hangisi göz ardı edilmiştir?

- A) Yalınlık B) Özgünlük C) Duruluk
D) Tutarlılık E) Açıklık

Parçada altı çizili söz grubunda aynı anlama gelen sözcükler kullanıldığından (türemek, ortaya çıkmak) duruluk ilkesine uyulmamıştır.

Cevap C

Örnek Cevap Anahtarı

1. B 2. B 3. C

Çıkmış Soru Cevap Anahtarı

1. A

Etkinlik-2

1. "Bağımsızlık" temalı tartışma anlatım biçimiyle bir paragraf oluşturunuz.

Muhtemel Cevap: Bağımsızlık, bireyler ve toplumlar için oldukça önemli bir kavramdır. Bağımsızlığına kavuşmamış oldukça önemli bir kavramdır. Bağımsızlığına kavuşmamış toplumlar; ekonomik, sosyal, siyasi açıdan diğer milletlerin boyunduruğu altındadır. Neden mi? Yapılan her eylem özgürlükle ilgilidir de ondan.

2. Aşağıdaki cümlelerde hangi anlatım ilkelerine uyulmadığını verilen boşluğa yazınız.

- Ben bundan böyle, artık onun hiçbir işine karışmayacağım.
- Kütüphaneye gittiğini az önce duydum.
- Gençlik sorunlarına yer veriyor.
- Ömrünün baharında, gençlik yıllarında Muş'tan İstanbul'a gelmişti.
- Tatil zamanı yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı gittikçe artıyor.

Duruluk

Açıklık

Açıklık

Yalınlık

Duruluk

3. Aşağıda verilen balık kılıcı tekniğinde duruluk, açıklık ilkesine aykırılık gösteren cümlelerin nedenleri verilmiştir. Siz de bu nedenlerin örneklendirildiği cümleler oluşturunuz.

Duruluk

(Eş anlamlı sözcüklerin bir arada kullanımıdır.)

Yalınlık

(Benzetmelerin, mecazların kullanıldığı anlatımlar yalın değildir.)

Açıklık

(Cümleden birden fazla anlamın çıkarılmasıdır.)

Özgünlük

(Orijinal, farklı anlatımlar, söz dizimleri kullanılmaktadır.)

Etkinlik-3

1. Aşağıdaki anlatım biçimlerine uygun bir paragraf oluşturunuz.

Öyküleme: *Muhtemel Cevap: Bekir, bahçede bir aşağı bir yukarı yürüdü. Olup bitenleri kimseye anlatmamaya karar verdi. O sırada bahçeye Ali Usta geldi.*

Açıklama: *Muhtemel Cevap: Memduh Şevket Esental, Türk edebiyatında durum hikâyeciliğinin öncüsüdür. Eserlerinde günlük hayatı iyimser bir üslupla aktarır. Olayları son derece yalındır.*

Tartışma: *Muhtemel Cevap: "Kime 'bilge-insan' denir? 'Sürekli okuyana mı, üniversite mezunlarına mı? Bence hiçbiri. Bilge-insan; kâmil-insandır, olgun-insandır öncelikle. Nerede, ne yapacağını iyi bilir."*

2. • Karşılaştırma
• Örnekleme
• Tartışma

Bu kavramların hepsinin örnekendirildiği bir paragraf yazınız.

Muhtemel Cevap: Shakespeare yeni midir? Yoksa, Yunus Emre, Mevlana daha mı yenidir? Bu sanatçılar, 13 ve 15. yüzyıllarda yaşamışlardır. Ama hâlâ yenidirler. Neden mi? Evrenseli anlatmışlardır.

3. Çevre problemi, kaybedilmiş bir davadır. Çevrecilerin, iktisatçıların, politikacıların ve tabiat âlimlerinin gayretleri boşuna. Binlerce yıldan beri Alaaddin'in lambasını kurcalayarak dışarı çıkarıp emrimize bağlı olmasını istediğimiz cin, artık bize hükmediyor. Teknoloji ve kitlesel üretim, şimdi tabiat hışmına ve intikamına uğramadık. Sadece çevrecilerin ümitsiz çabaları, insana ayrı bir hüznün veriyor.

Bu parçada örnekendirilen anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir? Bunun gerekçelerini üç örnekle yazınız.

Anlatım Biçimi: *Muhtemel Cevap: Tartışmacı anlatım kullanılmıştır.*

Gerekçeler:

- Öznel yargılara yer verilmiştir.*
- Yazar görüşlerini ispat yoluna gitmemiştir.*
- İçten bir anlatım sergilenmiştir.*

4. Bu parçada geçen bazı sözcükler aşağıda verilmiştir. Bu sözcüklerin anlamlarını sözlükten bularak birer cümlede kullanınız.

• İktisatçı: *Ekonomist*
Cümle: *Abim bir şirkette ekonomist (iktisatçı) konumunda çalışıyor.*

• Kitlese: *İnsan yığını*
Cümle: *Kitlese bir hâl aldı bu.*

• Hışım: *Öfke*
Cümle: *Öfkesinden (hışımından) kabına sığmıyordu.*

5. "Temizlik" temalı bir tartışma paragrafı örneği yazınız.

Muhtemel Cevap: Kendi sağlığımız başta olmak üzere başkalarının da sağlığını korumanın en önemli yolu temiz olmaktır. Temizlik bilinci, insanî yanımızın gelişmişliğiyle ilgilidir.

7. Aşağıdaki ifadeleri, karşılarında verilen anlatım ilkeleriyle eşleştiriniz.

A. Tek anlam

B. Kendi ayak izinden gitmek

C. Çelişkiye yer vermemek

D. Sözcüklere makyaj yapmamak

E. Yeterli sayıda sözcük kullanmak

B Özgünlük

D Yalınlık

A Açıklık

C Tutarlılık

E Duruluk

6. Sabır, erişebileceğimize inandığımız bir hedefe varmak için usulünce çalışıp çabalamak, geçirilmesi gereken süreyi telaşsız ve sükunetle beklemektir. Baştan çıkartıcı etkilere karşı direnebilmek, zorluk ve sıkıntılara şikâyet etmeden katlanabilmektir. Sabır gücünü elde etmek için birinci adım, sonuca ulaşma inancı ve azmini gösterebilmektir.

Bu parçaya düşüncüyü geliştirme yollarından "karşılaştırılmayı" ekleyerek parçayı yeniden oluşturunuz.

Muhtemel Cevap: Sabır, erişebileceğimize inandığımız bir hedefe varmak için usulünce çalışıp çabalamak, geçirilmesi gereken süreyi telaşsız ve sükunetle beklemektir. Tıpkı bir çocuğun doğmasını beklemesi gibi. İki de emek ister.

1. Vatan sevgisini anlayabilmek için öncelikle "Vatan nedir?" sorusuna cevap aramak gerekir. Bu soruya geçmişten bugüne birçok kişi tarafından farklı cevaplar verilmiştir. Nitekim vatan kavramı, herkes için farklı anlamlar ifade edebilmektedir. Vatan, toprağın altındaki şehitlerin ve tüm ataların ebedî uykuda olduğu kutsal bir topraktır. Mehmet Akif Ersoy'un dediği gibi "Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı!" dizesi, bunun kanıtıdır. Vatan, bir milletin bağımsızlığının sembolüdür, vatan kişinin beşiği gibi doğduğu yerdir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Karşılaştırma
B) Tanımlama
C) Tanık Gösterme
D) Açıklama
E) Benzetme

2. Yeryüzünde boyutları 5 cm ile 2,5 metre arasında değişen yaklaşık 10 bin farklı kuş türü olduğu bilinmektedir. Bu kuş türlerinin %50'si ötücü olan kuşlar sınıfına mensuptur ve neredeyse her bir kuş cinsi farklı kanat özelliklerine sahiptir. Yapılan bilimsel çalışmalara göre 160 milyon yıl önce oluşan ve günümüzde toplam sayılarının 50 milyar olduğu düşünülen kuşlar, genel özellikleri itibarıyla sıcakkanlı hayvanlardır.

Bu parçada başvurulan düşünceyi geliştirme yolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Örnekleme
B) Sayısal verilerden yararlanma
C) Açıklama
D) Tanımlama
E) Alıntılama

3. Alçak gönüllülük ve mütevazilik... Hangisi? Her ikisi de erdem. Yerine göre alçak gönüllük, olgunlukla gelen bir erdemdir. Alçak gönüllü bir insan kararlıdır, mütevazi insan çekimseldir. Alçak gönüllü insanlar büyük planlar oluşturur, onları kararlılıkla izler. Mütevazi insan, çoğu zaman plansızdır.

Bu parçada ağır basan düşünceyi geliştirme yolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanımlama
B) Karşılaştırma
C) Tartışma
D) Örnek verme
E) Somutlama

4. Deniz insanlarına olan hayranı, Cevat Şakir'i yanında yöresinde görüp tanıdığı, ölesiye bağlandığı sıradan insanlar yanında, tarihimize mal olmuş deniz kahramanlarının hayatlarını da romanlaştırmaya götürür. "Uluç Reis, Turgut Reis" adlı romanlar, bu hayranlığın bir ürünüdür. Onun öykücülüğü yanında üzerinde durulması gereken en önemli özelliklerinden biri de sözcük ekonomisine gitmesidir.

Bu parçadaki "sözcük ekonomisine gitmek" sözüyle hangi anlatım ilkesinden bahsedilmektedir?

- A) Tutarlılık
B) Açıklık
C) Yalınlık
D) Duruluk
E) Özgünlük

5. Yazarlık yeteneği yiter mi? Eskiden yitmeyeceği kanısındaydım. Yazar, nihayet ilerleyemez, bir noktada kalırdı, niçin yeteneğini yitirdi? Bu konuda okuduğum iki yazı bende karıncalanma yarattı. İlki bir mizah dergisinde Hayyam'ın şiirleri...

Bu parçada örneklendirilen anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Açıklayıcı anlatım
B) Tartışmacı anlatım
C) Karşılaştırmacı anlatım
D) Öyküleyici anlatım
E) Örnekleyici anlatım

6. Mehtap, küçük koyu pırl pırl aydınlatıyor. Denizin ölü dalgaları başından geçenleri kıyıya anlatıyor. Hafif bir meltem, gecenin sıcaklığını bastırmak için tüm soluğunu harcıyor. İkimiz de susuyoruz. Konuşmak yasak sanki. Zaten konuştuğumuz an bu sihirli büyü bozulacak. İç dünyalarımız doğanın görkemiyle bir olmuş. Suskunluğumuzun gürültüsü yetiyor bize.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Betimleyici unsurlar aktarılmıştır.
B) Kişileştirmeden yararlanılmıştır.
C) Öznel ifadeler örneklendirilmiştir.
D) Karşıt çağrışımlara yer verilmiştir.
E) Çözümlemelere başvurulmuştur.

Cevap Anahtarı

1. A 2. B 3. B 4. D 5. B 6. E